

Arşiv Belgeleri Diliyle Su Değirmenleri (Âsiyâb) Watermills (Âsiyâb) According to Archival Documents

Ruhi ÖZCAN*

Özet

Su değirmenleri Osmanlı Devleti'nde genellikle düzenli olarak akan su güzergâhlarına ya da onlara yakın bölgelere kurulmuştur. Arşiv kaynaklarından olan özellikle XIV ve XVI yüzyıllarda her 30 yılda bir yenilenen, cedit (yeni) ve köhne (eski) diye tanımlanan Tahrir Defterleri sayesinde Osmanlı Devleti'nin değişik bölgelerindeki su değirmenleri (Asiyâb) kayıt altına alınmıştır.

Bu sayımlar sırasında her eyalet için ayrı ayrı değirmen sayıları, ne kadar süreyle kim tarafından işletildiği, su, yel, ya da kıraç (hayvan gücüyle çalşan) olup olmadığı belirtilmiştir. Kanun-nameler de işleyiş kuralları vergilendirme usulleri ayrı ayrı vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Değirmen, Hisse, Öğütme, Tahıl, Vukiyye, Çark.

Abstract

Watermills were generally built on the routes where there were flowing water or nearby them. According to the archival sources, particularly the Tahrir Registers, known as cedit (new) and köhne (old), which were renewed for every 30 years especially in XIVth and XVIth centuries, the watermills in the various regions of the Ottoman State were registered.

During the inventory, individual mill numbers for each region, by whom they were managed and also how they were crafted by water, wind or horse-power, were described. Their instructions were emphasized in detail in the law books.

Key Words: mill, stock, grinding, grain, vukiyye, mill, wheel.

* Yrd. Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Giriş

Su değirmenleri, Avrupa’da köleliğin gittikçe azalmaya başladığı dönemlerde yaygınlaşmaya başladı. Dolayısıyla Ortaçağ döneminde yaygınlaştığı ifade edilebilir. Ne var ki, aynı dönemde su değirmenleri, sadece tahıl öğütmek zeytinyağı çıkartmakla kalmamış, Kâğıt, kumaş ve hatta demir üretiminde de kullanılmıştır¹. Bu süreçte 13. yüzyıldan itibaren su değirmenleri, büyük gelişmeler kaydetmiştir. nitekim, 18. yüzyıl sonlarında çoğunluğu birden fazla çarklı olmak üzere (Taş) yüz binlerle ifade edilebilecek çoklukta su değirmeni aktif haldeydi². Aynı dönemlerde Çin’de de su değirmenlerinin kullanıldığı ve fakat öğütmek yerine metalurji de körükleri şişirmek amacıyla kullanıldığının birçok kaynakta vurgulanması da şaşırtıcıdır.

Su değirmenleri, Osmanlı Devleti’nde genellikle düzenli olarak akan su güzergahlarına ya da onlara yakın bölgelere kurulmuştur. Arşiv kaynaklarından olan özellikle XIV ve XVI yüzyıllarda her 30 yılda bir yenilenen, cedit (yeni) ve köhne (eski) diye tanımlanan Tahrir Defterleri sayesinde Osmanlı Devleti’nin değişik bölgelerindeki su değirmenleri (Asiyâb) kayıt altına alınmıştır.

Bu sayımlar sırasında her eyalet için ayrı ayrı değirmen sayıları, ne kadar süreyle kim tarafından işletildiği, su, yel, ya da kıraç (hayvan gücüyle çalışan) olup olmadığı belirtilmiştir. Kanun-nameler de işleyiş kuralları vergilendirme usulleri ayrı ayrı vurgulanmıştır.

Değirmenin her zaman her yer de bulunması ve inşası mümkün olmamaktadır. Değirmenler suyu ve rüzgârı olan inşaata müsait arazilerde bina edilebilmekteydi. Nitekim projemizin konusunu teşkil eden su değirmenleri Anadolu’nun değişik bölgelerinde ırmak, nehir ya da derelerin yeterli debiye sahip olması, yani çarkı çevirebilecek güçte olmaları halinde kurulabilmekteydi. Ancak suyun debisi ya da çokluğu belirli bir eğimin varlığıyla bir anlam kazanmaktaydı.³

Yukarda ifade etmeye çalıştığımız husus işin kolay kısmıydı. Su ve rüzgârın yetersiz olduğu dönemlerde veya kurak geçen yıllarda değirmen taşlarını döndürmek üzere güçlü at veya katırların gücünden istifade edilmekteydi. Kurulum olarak ilk bakışta basit gibi algılansa da endüstriyel bir yapı olması hasebiyle matematik ve mühendislik bilgisi de işletmenin tesisi ve devamı açısından gereklidi⁴.

¹ CİPOLLA, **Dünya Nüfusunun İktisat Tarihi**, (Çev: Mehmet Sırrı Gezgin), Ötüken Yayınevi, İstanbul 1992, s.38.

² CİPOLLA, a.g.e., s.39.

³ Ahmet Yiğit, “XIV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler”, **M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (İLKE)**, Bahar 2007, Sayı: 18, s.101.

⁴ Yiğit, a.g.m., s.102.

Çeşitli zorluklarla eğimin hesaplanması dâhil birçok işlev sonrası değirmene getirilen suyun çarkı çevirmek için belirli bir yükseklikten çarklara salınması elzemdi. Hızla düşen su, önce çarkı daha sonra çarka bağlı değirmen taşını döndürmekteydi. Nihayet oluşturulan havuz sisteminde hızı kesilen su normal mecrasında akmaya devam etmekteydi.

Su değirmenleri (Asiyâb), genellikle köylerde bulunmaktaydı. Su ile deveran etmesi sebebiyle her köyde bulunmamaktaydı. Bireylerin beslenme ihtiyaçları sebebiyle çok ortaklı yapıda kuruldukları vakidir. Bu ortaklıklar günümüz ifadesiyle hisse (sehm) şeklinde olmaktadır bu sehm vukiyye, okka, gecegündüz, daha küçük hisseler için ise dirhem ifadeleriyle vurgulanmaktaydı⁵. Taş, göz sayısı gibi değirmenin büyüklüğünün göstergesi ifadeler hisse konumu değişkenlik arz etse de elimizde bir tane olması hasebiyle önem arz etmektedir. Nitekim, 22 Ocak 1866 tarihli sicil kaydında Vadi-i Meramda ileyhi değirmeninde 3 taş 12 Vukiyye (okka) kabul edilip, 150 dirhem (1 okka 400 dirhem) hisseden bahsedilmektedir⁶.

Osmanlı'da özellikle büyük kentlerde fırıncı (Habbazân) esnafının çoğunun kendilerine ait değirmenleri bulunmaktaydı. Buğday (hınta) öğütülürken un (dakik) %14 fireyle elde edilmekteydi. Yine bir kile buğday için (yaklaşık 32 kg) 18 akçe öğütme ücreti ödendiği belirtilmektedir⁷. Genelde şehir merkezlerinde At değirmeni adı verilen (kıraç) değirmenler söz konusuydu. At ya da katır gücüyle çalışan bu değirmenlerde hububâtı öğütmek için kullanılan her bir değirmen taşını 4 at çevirmekteydi. Bu yüzden mahiyetleri diğerlerine oranla daha fazlaydı. Su değirmenleri ise akarsu yakınlarında kurulmuş su gücü ile çalışan (deveran) eden değirmenlerdi bunlara Asiyâb da denmekteydi. Sırf bu yüzden değirmen işletmecileriyle, değirmen yakınlarında bağ, bahçe sahipleri arasında su yüzünden anlaşmazlıklar kadı sicillerine sıklıkla yansımaktaydı⁸. Su ve yel değirmenleri tabiat şartlarına tabi oluşları sebebiyle istikrar söz konusu olmayabilmekteydi. Halbuki maliyetli olmasına rağmen at değirmeninde istikrarlı üretim söz konusuydu⁹.

⁵ Doğan Koçer, **Karaman Temettu'ât Defterleri I**, Karaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Karaman 2007, s.120; KŞS(Konya Şer'iyeye Sicili), (defter no)45/(sayfa no)104/(hüccet no)2.

⁶ KŞS, 105/116-2.

⁷ Salih Aynural, **İstanbul Değirmenleri ve Fırınları Zahire Ticareti (1740-1840)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001, s.88.

⁸ KŞS, 10/180-2 no'lu belgede Eskil nahiyesine bağlı Muradca nâm karye (köy) Delikli bınar, Burunsuz ve Köselere çayından akıp gelen kış, yaz değirmeni çalıştıran su müdahaleyle kesilmiş durum mahkemeye intikal ettirilmiştir. (1-10 Rebiü'l-ahir 1070 H./4-13 Aralık 1660).

⁹ Aynural, a.g.e., b.85-86; Yiğit, a.g.e., s.103.

Yeri gelmişken tohumdan üretilen bezir yağı imalathanesi anlamında kullanıldığını zannettiğimiz Bezirhâne'nin bazı bölgelerde Bulgur-hane ya da bulgur değirmeni olarak adlandırıldığına da şahit olmaktadır¹⁰. Nitekim, Doğan Koçer Karaman Temettuât Defterleri adlı eserinde, Bezirhâne kıymetinin 200-250 kuruş olduğunu ifade etmektedir¹¹. Yine Ünal, Bezirhâne vergisinin aylık bazda değirmen ile aynı olduğuna işaret etmektedir. Bütün bu bilgilere rağmen tartışılmaya muhtaç bir konu olduğunu vurgulamadan geçemeyeceğiz. 4 Şubat 1715 tarihli bir belgede bezirhânenin mağaza, örtme, havlu ve diğer müstemilat ile birlikte 175 Kuruş'a satıldığı vurgulanmaktadır.¹² Halbuki değirmen (asiyâb) fiyatları 500-600 kuruş gibi rakamlara satılmaktaydı¹³.

Değirmenlerin kuruluşu aşamasında değirmen inşası için öncelikle sahib-i arz yani Tımarlı Sipahi izni olmalı daha sonra da devletin izni temin edilmeliydi. Nitekim Beyşehir'e bağlı Ovan köyünde değirmen olmadığından bahisle talepte bulunmuş aynı köy yakınlarında Ovan oluğu diye bilinen akarsuyun alt kesiminde yeni bir değirmene kimsenin mülküne ve şahsına zarar verilmemesi koşuluyla izin verildiği kayıtlarda mevcuttur¹⁴. Yine, iki değirmen sahibinin anlaşmazlığa düşmesi sonucu iki değirmen arasındaki mesafenin 600 Zira¹⁵dan az olmaması halinde izin verileceğine dair sadareten yazılan belge mevcuttur¹⁶. Yine kayıtlarda, değirmenciler ya da fırıncıların kendi aralarında kartel kuramayacaklarına dair dâhiliye nazırlığının sadarete tezkire yazdığına şahit olmaktadır¹⁷. Yine Konya Şer'îye sicilinde Vadi-i Meram'da Kemer değirmenin 3 Hacer (Taş) değirmen Vakfı diye ferman suretinde belirtildiğini görmekteyiz¹⁸.

Proje kapsamında yaptığımız çalışmalarda gördük ki, su değirmenleri sadece endüstriyel yapılar değil aynı zamanda sosyal hayatın idâmesinde, devlete gerek vergi katkısı gerekse vakıf hizmetleri açısından da hayati önemi haiz bir kurum hüviyeti kazanmıştır. Başbakanlık arşiv belgelerinde, Konya'ya bağlı Renkoğlu ve Torunlar köylerinde yaptırılmak üzere mekâtib-i ibtidâ'i (ilkokul) ve her iki okulun masraflarının karşılanması için iki köy arasına bir su değirmeni

¹⁰ Mehmet Ali Ünal, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta 1997, s.156; Koçer, a.g.e., s.124.

¹¹ Koçer, aynı yerde.

¹² İzzet Sak – Cemal Çetin, **45 Numaralı Konya Şer'îye Sicili**, Selçuklu Belediyesi Kültür Yay., Konya 2008, s.401.

¹³ Konya'da Vadi-i Meramda Yenice değirmeni diye bilinen değirmenin 12/1 hissesi 50 guruşa satılmıştır. Bkz. KŞS, 45/229-2.

¹⁴ BOA(Başbakanlık Osmanlı Arşivi), Cevdet İktisat, 1334.

¹⁵ Zira; Arşın eskiden beri doğuda ve Osmanlıda kullanılan bir cins uzunluk ölçüsüdür. Değişik çeşitleri bulunmakla beraber Zira-i Mimarî adı verilen bu uzunluk 75.8 cm. idi. Bkz. Midhat Sertoğlu, **Osmanlı Tarih Lügâti**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1986, s.19.

¹⁶ BOA, A.DVN(Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Kalemi), 27/40.

¹⁷ BOA, DH, MKT(Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi), 1973/59.

¹⁸ KŞS, 38/281-2.

inşası için 8.000 kuruş ödeme tahsis edildiğine dair şûrâ-yı devlet reisi imzalı belgeye rastlayabilmekteyiz¹⁹. Ayrıca, Konya’da 12 hissede 1/2 hissenin Hacı Kaymas köprüsünün tamir ve bakımına vakf edildiğine²⁰, 4 kıyye de 150 dirhem hissenin yarısının cami imamına tahsisine²¹, Seme de 3 kuruş mu katalı vakıf arsası üzerine inşa edilmiş olan Kavak değirmeninde mevcut 1 kuyye hissesi ile senede 10 kuruş konevî vakfına mukataalı vakıf arsasına inşa edilmiş Çeşnigür değirmeninde olan 1 göz değirmen hissesinin müderris mesud-zâde medresesine vakf edildiğine²² ve yine Vadi-i Meram’da mevcut Midilli adlı mahalde 2 çarh üzere iki göz asiyâbın bir gözünde olan 400 dirhemde 120 dirhem hissesini Yaka’da Dehreller çeşmesi diye bilinen çeşmenin su yolunda ve çeşmenin gerekli olan tamir bakımına sarf oluna diye vakf edildiğine şahit olmaktayız²³.

Değirmen hisselerinin vakf edilmesi hususunda sayısız belgeye ulaşmak mümkündür. Şeriye sicilleri genelde kaza merkezlerinde kadılar tarafından oluşturulduğu için sicil kayıtlarına konu olan hususlar şehir merkezlerini genelde kapsamaktaydı. Konumuz su değirmenleri olduğu için Konya merkezde de Meram (Vadi-i Meram) bölgesi değirmenlerin yoğun olduğu bölge konumundadır. Bu yüzden örneklerimiz genelde Vadi-i Meramdan olmaktadır. Yine bir sicil kaydında hayır sahibi Derviş Ulaş evladından Mehmed bin Ali adlı şahıs “Ceddım Sahib-i hayr Derviş Ulaş Silk-i mülkünde olan ulaş değirmeni demekle marûf 12 sehm(hisse) tabir olunan değirmenin 5 Sehmını (hissesi) Kalander-hâne zaviyesine sarf olunmak üzere vakf ve ta’yin etmiştir.” diye mahkeme huzurunda beyanda bulunmaktadır²⁴. Ayrıca Vakfa ait değirmen örneğine de rastlamak mümkün olmaktadır²⁵.

Değirmen satışları belirli bir rayic üzerinden olmaktan ziyade üretimdeki istikrarına, kaç göz yani taş olduğuna, meskûn mahalle yakınlığına göre değişkenlik arz etmekteydi. Her şeye rağmen, pek sık el değiştirdiği söylenemez. Devlete ait olanı, vakıf malı olanı, çok ortaklı olanı gibi çeşitlilik söz konusu idi. Bu yüzden değirmen satışlarına sıklıkla rastladığımız söylenemez. Buna rağmen bazı örnekler vermeye çalışacağız: Vadi-i meramda Yenice değirmeninde olan 12/1 hisse 50 kuruşa²⁶ İnsuyu kazasında nefsi-i İnsuyu adlı köyde bulunan Kara

¹⁹ BOA, MF.MKT.560/10. (NOT:MF. MKF var: Maarif Nezareti Meclis-i Kebir-i Maarif)

²⁰ 1 Zîl-kâ’de 1283/7 Mart 1867. KŞS, 92/30-1.

²¹ 5 Ramazan 1282/22 Ocak 1866. KŞS, 105/116-2.

²² 5 Ramazan 1282/22 Ocak 1866. KŞS, 91/5-2.

²³ 1 Zîl-hicce 1253/26 Şubat 1838. KŞS, 73/173-1.

²⁴ 4 Ramazan 1135/08 Haziran 1723.

²⁵ 14 Zîl-hicce 1071/10 Ağustos 1661 tarihli hüccette İnsuyu kazasında mevcut bulunan İlhan Değirmeni diye bilinen Turgudoğlu vakfına ait değirmene vekil tayin edildiğine dair hüküm bulunmaktadır. KŞS, 11/122-1.

²⁶ 6 Rebiü'l-âhîr 1127/11 Nisan 1715. KŞS, 45/229-2.

Sadık Değirmeninde 12 hissenin 1.1/4 (1,25) hissenin 49 kuruşa²⁷, Hatunsaray nahiyesinde May köyünde mevcut 1 göz olan Göçeroğlu değirmeninde 12 hissede 1/2 hisse (0,5) 1900 akçeye²⁸, yine Hatunsaray May köyünde Baş değirmende 12/4 vukiyye hisse, günün rayicinden 5.000 akçeye satılmıştır²⁹. Bir karşılaştırma olması bakımından İstanbul'da 1808 yılında 4 at 1 değirmen taşı 3,000 kuruşa satılmıştır³⁰. Gerek istikrarı gerekse maliyet masraflarının çokluğu sebebiyle kıraç değirmeni su değirmenine nazaran 5-6 kat daha pahalı olabilmektedir.

Kira bedelleri de kanaatinizce satış gerekçelerinde olduğu gibiydi. Yani değirmenin verimliliği, istikrarı kira bedelinin belirlenmesinde önemli bir faktördü.

Mesela Vadi-i Meram da Ulaş değirmeninde 12 sehm (hisse) de 1 hisse yıllık 8 kirası kuruş olarak tespit edilmekte ve fakat değirmenin 200 yılı aşkın bir süredir faal durumda olduğu da vurgulanmaktadır³¹. Olağı diye tabir olunan değirmenin 12 okka olan hissesinin tamamı 3 yıllığına 220 guruşa kiraya verilmekte³², yine Vadi-i Meramda Çeşnibir Değirmeni 1 yıllığına 1738 yılında 120 kuruşa kiraya verilmiştir³³. Kaç göz olduğu herhangi bir vakfa arsası mukataalını çok ortaklı bunlar tam olarak bilinmediği takdirde doğru kira rayici belirlemek oldukça zor olacaktır. Ama bütün bunlara rağmen su değirmenlerinin satış fiyatının 500-600 kuruş olduğunu var sayarsak ortalama yıllık 100 kuruş kira oldukça yüksek bir rayic olduğu kanaatine varabiliriz.

Değirmen Taşı değirmenler için olmazsa olmazlardandı en yaygın üretim İzmir Foça'da idi. Bunun yanı sıra yöresel taş tedariki de mevcuttu. Taşlar Horos ve Çarh diye tanımlanmaktaydı. Ebat olarak Horos daha küçük Çarh ise daha büyüktü. Horos 8 karış (20-25 cm)e 8 parmak (2cm) yani 1,60x16 cm. Çarh ise 12 karış 8 parmak idi 2,40x16cm fiyat olarak ise Horosun çifti 30 kuruş Çarhın çifti ise 50 kuruştur³⁴. Foça'da Seng-i Âsiyab mukataası mevcuttu. Konya'da ise su diremi (Sille) Tat'da³⁵ Karaman Tavşanlı'da³⁶ ve Hatunsaray'da Kuru Cibil (Kuru Dağ) tabir olunur havalide değirmen taşı imal edildiğine dair

²⁷ 2 Zil-kâ'de 1126/9 Kasım 1714. KŞS, 45/104-2.

²⁸ 1 Rebiü'l-Âhir 1071/4 Aralık 1660. KŞS, 10/177-5.

²⁹ 1 Zil'kâ'de 1071/28 Haziran 1661. KŞS, 11/94-3.

³⁰ Aynural, a.g.e., s.105.

³¹ 25 Zil-hicce 1135/26 Eylül 1726. KŞS, 49/46-2.

³² 23 Zil-kâ'de 1138/23 Temmuz 1726. KŞS, 50/170-3.

³³ KŞS, 54/112-3.

³⁴ Aynural, a.g.e., s.86; 1584 yılına ait tahrirde Sudirhemi nahiyesi Tat karyede 1 taş 10 guruş. TK, 104.

³⁵ BOA, TD(Tahrir Defteri), 415; Tapu Kadastro, KKA(Kuyud-u Kadime Arşivi), TK, 104.

³⁶ Proje kapsamında yaptığımız saha araştırması esnasında edindiğimiz bilgidir.

bilgi mevcuttur³⁷. İstanbul'da 1739 senesinde 69 adet Un değirmeninde ortalama taş sayısı 3.2 idi. Yine bu değirmen sahiplerinin 36'si Müslim, 28'i gayr-i Müslim, 17 adedi ortaklık şeklinde 5 adet değirmen ise Müslim-gayri Müslim ortaklığı şeklinde işletilmekteydi³⁸. İstanbul'da 1 çarh için 20 kilo buğday (yaklaşık) 640kg. hububat tahsis edilmekteydi³⁹.

1763 de ise 69 olan değirmen sayısı 126'ya çıkmıştır. 43 adet fırın Müslümanlara ait, 26'sı ortaklı, 17'si tek kişilik, 49 adedi gayr-i Müslimlere ait bunun 38 adedi ortaklı 11 tanesi tek kişilik geriye kalan 34 adet değirmen ise Müslim-gayr-i Müslim ortaklığı şeklindeydi. Söz konusu ortaklıklar 2-3 nadiren 4 ya da 5 kişiden oluşmaktaydı⁴⁰. Görüldüğü üzere, o dönemin en önemli sanayi ünitesi olan değirmencilikte azınlık diye tabir olunan gayr-i Müslimler yıllara sari giderek artan oranda değirmen işletmeciliğinde mesafe kat etmişlerdir. Bu arada sevindirici olan müslim, gayri-müslim ortaklığının da artmakta olduğudur. Bu tespitler ışığında diyebiliriz ki, Müslüman haneler içerisinde çiftçilik daha büyük oranda iken gayr-i Müslim haneler arasında çiftçilik dışı meslekler ön plana çıkmaktadır⁴¹.

Değirmenlerin vergilendirilmesi Osmanlı maliyesi açısından önemli yekûn teşkil etmekteydi. Her değirmen "bab" yani işleyen değirmen taşı üzerinden vergilendirilmiştir. Ortalama işlediği her ay için 5 akçe vergi tahakkuk ettirilmiştir⁴². Neticede 12 ay için aylık 5 akçeden 60 akçe 6 ay için ise aylık 5 akçeden 30 akçe vergi alınmaktaydı⁴³. Yine hububat öğütmeye gelenlerden kayıtlardan anladığımız kadarıyla Değirmenciler 30 kile de 1 kile değirmen hakkı almaktaydılar⁴⁴.

³⁷ Hatunsaray nahiyesinde Tab'ı Deste (?) köyü yakınlarında Kuru Cibil mahallinde değirmen taşı keserken İbrahim bin Mehmed fevt olmuştur. 3 Şaban 1138/06 Nisan 1726. KŞS, 50/43-1.

³⁸ Aynural, s.105-106.

³⁹ Aynural, s.91.

⁴⁰ Aynural, s.92.

⁴¹ Çoğunluğu Müslüman olan Üstüne köyünde yaptığı çalışmada gayr-i Müslimler %14 bakkal, %15 değirmenci, %6'sı oduncu, %2'si sabuncu, terzi, yüncü (muýtâb), debbağ, abacı, fırıncı, taşçı vs. idi. Bkz. Geniş bilgi için; Tevfik Güran, **19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, İstanbul 1998, s.188 vd.

⁴² M.Akif Erdoğan, "Karaman Vilayeti Kanunnâmeleri", **OTAM**,(Osmanlı Tarih Araştırmaları Merkezi) Sayı:4, Ankara 1993, s.484.

⁴³ Yigit, a.g.m., s.105; Konya'ya bağlı Sudirhemi ve Hatunsaray'a bağlı köylerde mevcut değirmenlerden alınan vergi aylık 5 akçe olarak görülmektedir. Bkz. BOA, TD, 40; BOA, TD, 63; BOA, TD, 415 BOA, KKA, 104.

⁴⁴ KŞS, 3/75.

KAYNAKÇA

Arşivler:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BOA(Başbakanlık Osmanlı Arşivi), Cevdet İktisat, 1334.

BOA, A.DVN(Bab-ı Asafı Divan-ı Hümayun Kalemî), 27/40.

BOA, DH, MKT(Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî), 1973/59.

BOA, MF.MKT.560/10. (NOT:MF. MKF var: Maarif Nezareti Meclis-i Kebir-i Maarif)

BOA, TD,(Tahrir Defteri) 40.

BOA, TD,(Tahrir defteri) 63.

BOA, KKA, 104.

BOA, TD, (Tahrir Defteri) 415.

Konya Şer'îye Sicilleri:

KŞS, 3

KŞS, 10

KŞS, 11

KŞS, 38

KŞS, 45

KŞS, 49

KŞS, 50

KŞS, 54

KŞS, 91

KŞS, 92

KŞS, 105

Araştırma İnceleme Eserler

AYNURAL,Salih , **İstanbul Değirmenleri ve Fırınları Zahire Ticareti (1740-1840)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001.

CİPOLLA, **Dünya Nüfusunun İktisat Tarihi**, (Çev: Mehmet Sırrı Gezgin), Ötüken Yayınevi, İstanbul 1992.

1992. ERDOĞRU Mehmet Akif , “Karaman Vilayeti Kanunnâmeleri”, **ÖTAM**,(Osmanlı Tarih Arastirmalari Merkezi) Sayı:4, Ankara 1993, s. 467-516.

GÜRAN Tevfik , **19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, İstanbul 1998.

KOÇER Doğan , **Karaman Temettu'ât Defterleri I**, Karaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Karaman 2007.

SAK İzzet – Cemal Çetin, **45 Numaralı Konya Şer'iyeye Sicili**, Selçuklu Belediyesi Kültür Yay., Konya 2008.

SERTOĞLU Midhat , **Osmanlı Tarih Lügâti**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1986.

ÜNAL Mehmet Ali , **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta 1997.

YİĞİT, Ahmet , “XIV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler”, **M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (İLKE)**, Bahar 2007, Sayı: 18, s. 98-154.

